

בית הברית

שינוי הדף היומי בדרך קצרה

לע"צ הרה"ג רבי אהרן בן רבי נתנאל וינר זצ"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 274 פרשת ויקהל תשפ"ה

סנהדרין צו-קב

שזה נאמר על נבוכדנצר ור' שמואל בר נחמני אמר שזה נאמר על נהרות בבל והכוונה לדקלים של בבל.

עולא אומר שעמון ומואב היו השכנים הרעים של ירושלים שכששמעו שהנביאים מתנבאים על החורבן הם שלחו לנבוכדנצר לבא והוא אמר שהוא מנחה שלא יקרה לו כמקרה הראשונים, אמרו לו **איך האיש בביתו הלך בדרך מרחוק, איש זה הקב"ה כמו שכתוב ה' איש מלחמה שלח להם הוא קרוב ויחזור אמרו לו שהוא מרחוק אמר להם יש בהם צדיקים שיחפלו ויחזירוהו אמרו לו צורו הכסף לקח בידו וכסף זה הצדיקים כמו שכתוב ואכריה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים, אמר להם שהרשעים יחזרו בתשובה ויחזירוהו בתפילתם אמרו לו כבר קבע זמן לחורבן שכתוב ליום הכסא יבא וכסה הוא זמן כמו שכתוב בכסה ליום חגנו שלח להם סתיו עכשיו ואיני יכול לבא בגלל השלג והמטר אמרו לו בא מתחתית ההרים כמו שכתוב שלחו כר מושל ארץ מסלע מדבריה אל הר בת ציון, שלח להם האם יש לי מקום להיות שם אמרו לו קבורותיהם טובים מהפלטין שלך כמו שכתוב בעת ההיא יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם ושחטום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואת הלכו אחריהם.**

אמר ר"נ לר' יצחק האם שמעת מתי יבא בר נפלי אמר לו מי הוא בר נפלי אמר לו זה המשיח אמר לו כך אתה קורא לו אמר לו כן שכתוב ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנפלת.

דף צז אמר ר' יצחק בשם ר' יוחנן שבדור שבא בן דוד יתמעטו ת"ח והשאר עיניהם כלות יבא ואתה וצרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ועד שהראשונה עוד לא נגמרת ממהרת החדשה לבא.

שנו בברייתא שבכבוע שבא בן דוד יתקיים בשנה הראשונה הפסוק והמטרת על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר בשנה השניה שלחם חצי רעב, ובשנה הג' בא רעב גדול ומתים אנשים נשים וטף וחסידים ואנשי מעשה, בשנה הו' יהיה שובע אבל לא גמור ובשנה הו' יש שובע גדול ואוכלים ושותים ושומחים והתורה חוזרת ללומדיה, ובשנה השישית באים קולות שבא המשיח ובשביעית מלחמות ובמוצאי שביעית בא בן דוד ור' יוסף אמר שבא הרבה מוצאי שביעית אחרי מלחמות ולא בא המשיח, אמר לו אביי שדוקא כשיש קולות בשישית ובשביעית מלחמות וצריך כסדרן.

ר' יהודה אומר שבדור שבא בן דוד הועד יהיה לינות והגליל יחרב והגלבן יהיה שממה ואנשי גבול א"י יסובבו מעיר לעיר ולא יחננו אותם, והכמת הסופרים תסרח ויאספו ביראי טעא, ופני הדור כפני הכלב, והאמת נעדרת כמו שביארו אצל רב שהיא נעשית כעדרים והולכת לה, וסר מרע משתולל ביארו אצל ר' שילא שמי שסר מרע אומרים עליו שהוא שוטה, רבא אמר שמתחילה הוא חשב שאין אמת בעולם ותלמיד אחד ששמו רב טבות או רב טביומי שגם אם היו נותנים לו את כל מה שבחלל העולם הוא לא היה מוציא דבר שקר מפיו והוא הזדמן לעיר שממה קושטא שאנשיה לא משנים דיבורים, ולא את אדם בהם קודם זמנו והוא נשא מהם אשה והיו לו ממנה שני בנים, יום אחד כשאשה חפפה ראשה באה שכנה ודפקה על הדלת והוא חשב שאין זה דרך ארץ לומר ואמר לה שאשתו לא כאן ומתו שני בניו ובאו אליו אנשי העיר ואמרו לו מה קרה אמר להם כך היה המעשה אמרו לו בבקשה צא ממקומנו ולא תגרה כאן את המות.

ר' נהוראי אומר שבדור שבא בן דוד נערים פני זקנים ילבינו וזקנים יעמדו לפני נערים ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני הכלב וכן לא מתבייש מאביו ור' נחמיה מוסיף שהענות תרבה והיוקר יעות והגפן יתן פריו ובכ"ז היין יהיה יקר, וכל המלכות נהפכת למינות ואין מי שיוכיחם, וזה כדברי ר' יצחק שכן דוד לא בא עד שכל המלכות תיהפך למינות וכמו שכתוב כולו הפך לבן טהור הוא.

שנו בברייתא על הפסוק כי ידן ה' עמו כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב שכן דוד בא כשרבו המסורות, או כשיתמעטו התלמידים או שתכלה פרוטה מהכיס או כשיתאישו ומגאולה כמו שכתוב ואפס עצור ועזוב שכביכול אין סמוך ועזור לישראל, וכמו שכשר' יודא אל תלמידים שעוסקים בעניני משיח אמר להם בבקשה אל תרחיקוהו ושנינו ששלושה באים בהיסח הדעת משיח מציאה ועקר.

רב קטינא אומר שפועה"ז יהיה ר' אלפים שנה ואלף אחד הוא חרב, כמו שכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, ואביי אומר ששני אלפים הוא יהיה חרב כמו שכתוב **חיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו**, ושנינו כדברי רב קטינא שכמו שהשביעית משמטת אחת לז' שנים כך העולם משמט אלף אחד לז' אלפים שנה כמו שכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא ועוד כתוב **מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת**, ועוד כתוב **כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור**, ושנו אצל אליהו העולם יהיה ר' אלפי שנים ומתה ב' אלפים תהוה וב' אלפים תורה וב' אלפים ימות המשיח **עמוד ב** אך בעונותינו הרבים יצאו מהם מה שיצאו, אליהו אמר לרב יהודה אחיו של רב סלא חחסיד, שבעולם לא יהיה פחות מפ"ה יובלות ובאחרון יבא בן דוד שאל אותו אם בתחילה או בסוף אמר לו איני יודע שאל אותו האם כלה הזמן הזה קודם היובל או שבסופו הוא יבא אמר לו איני יודע, ורב חייא אומר שאליו ענה שעד כאן לא תחכה ומכאן ואילך חכה לו.

רב חנן בתחליפא שלח לרב יוסף שהוא מצא אדם אחד שיש בידו מגילה שכתובה אשורית ובלשון הקודש אמרתי לו זו מנין לך אמר לי שהוא נשכר לחילול רומי ומצאה בין גזני רומי וכתוב בה שלאחר ד' אלפים ורצ"א לבריאת העולם יתום העולם יהיה מלחמות ונתינים ומהן מלחמת גוג ומגוג והשאר ימות המשיח הקב"ה לא יחדש אלא לעולם אלא לעולם שנה, ורב אחא בר רבא אמר אחר ה' אלפים שנה, ושנינו שר' נתן אומר על הפסוק דלהלן שהוא

דף צו אמר הקב"ה לסנחריב שישנה עצמו אמר לו במה אשתנה אמר לו לך הבא מספריים ואגזוז אותך, אמר לו מהיכן אביא אמר לו מהבית הזה, הלך לשם ונדמו לו שם מלאכי השרת שהינם גרעיני תמרים אמר להם הביאו לי מספריים אמרו לו טחון לנו מדה אחת ונביא לך וטחן להם והביאו לו, ובינתיים התאחר סנחריב והחשיך אמר לו הקב"ה הבא אש וכשנפח לעשות אש נתלתה לו האש בזקנו וגזו לו את שער ראשו וזקנו ולכן נאמר **וגם את הוקן תספה**, ואמר רב פפא שעל זה אומרים אם גררת את הארמאי והוטב לו חרוך את זקנו ולא תשבוע מלצחוק ממנו, וסנחריב מצא קורה מתבת נח אמר לעצמו זה האל הגדול שהציל את נח מהמבול אם אצליח אקריב לפניך את שני בני, שמעו בניו והרגוהו ולכן נאמר והנה הוא משתחוה בית נסרוך אלוהיו ואדרמלך ושראצו בניו הכוונה בתרוב.

ר' יוחנן מבאר בפסוק ויחלץ עליהם לילה הוא ועבדיו ויכס שהמלאך שעזר לאברהם שמו לילה וכמו שכתוב והלילה אמר הורה גבר, ור' יצחק מבאר שעשה עמו מעשה לילה כמו שכתוב **מן השמים נלחמו הכוכבים עם סיסרא**, ור"ל אומר שטוב דברי הנפח מר' יוחנן בן הנפח, ור' יוחנן ביאר בפסוק וירדוף עד דן ששם תשש כוחו של אברהם שראה שבניו עתידים לעבוד שם ע"ז כמו שכתוב בעגלי ירבעם וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן, וגם סיסרא התגבר שם כמו שכתוב **משמע נחרת סוסי**.

ר' זירא אומר שאף שר' יהודה בן בתירא שלח מנציבין להזהר בזקן ששכח תלמודו מחמת אנסו וכן להזהר בורידים כר' יהודה, ויש להזהר בבני עם הארץ שמהם תצא תורה, אך מודיעים להם את הביאור דלהלן על הפסוק בירמיהו **צדיק אתה ה' כי אריב אליך אך משפטים אדבר ואותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד נטעתם גם שורשם ילכו גם עשו פתי**, וענו לו כי את רגלים רצת וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים ובארץ שלום אתה בוטח ואיך תעשה בגאון הירדן, וזה משל לאדם שאמר שהוא יכול לרוץ ג' פרסאות לפני הסוסים בין בצעי המים ופגש בהולך רגל ורץ לפניו כיבשה ג' פרסאות והתעייף קמו לפניו לעצמו אם לפני הולך רגל קשה כך קל וחומר לפני סוסים ואם כיבשה קשה ק"ו בין בצעי המים, וכך אומר הקב"ה שאם בשביל ד' פסיעות שעשה נבוכדנצר לכבודי שלמתי לו, לאבות שרצו לפני כסוסים ודאי אשלם שכרם, ולכן כתוב נביאים **נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי הייתי כאיש שיכור וכנבר עברו יין מפני ה' ומפני דבר קדשו**, ואותם ד' פסיעות כדברי הפסוק **בעת ההיא שלח מרודך בלאדן כן בלאדן מלך בבל ספרים ונצחה אל חזקיהו וישמע כי חלה ויחזק ויחזק כי בגלל שחלתו שלח לו ספרים אלא רצה לדרוש המופת אשר בארץ כמו שאמר ר' יוחנן שיום מות אחז היה רק שתי שעות והקב"ה החזירם כשנרפא חזקיהו כמו שכתוב **הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחורנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה אמר מרודך מה קרה אמרו לו שחזקיהו חלה ונרפא אמר מרודך יש כזה אדם בארץ ואינו צריך לשלוח לו שלום וכתב לו שלום למלך חזקיהו שלום לעיר ירושלים שלום לאלוהים הגדול, ונבוכדנצר היה סופרו של מרודך בלאדן והוא לא היה אצלו באותה שעה והוא שאל איך כתבתם ואמרו לו, אמר להם איך כתבתם את האלוהים בסוף אלא יש לכתוב שלום לאלוהים הגדול שלום לירושלים שלום למלך חזקיהו, אמרו לו קורא העמית יהיה שליח לקיימה ורץ נבוכדנצר אחר השליח ואחר שרץ ד' פסיעות האמירו גבריאל ואמר ר' יוחנן שלולא העמידו גבריאל לא היתה תקומה לשונאי ישראל.****

מה שנקרא בלאדן בן בלאדן שפני בלאדן אביו השתנו ככלב והוא יושב על מקומו ולכן כתבו את שמו בשם אביו ועל זה נאמר **בן יכבד אב ומה שכתב בהמשך ועבר אדוניו** כמו שכתוב **ובחורש החמישי בעשור לחודש היא שנת תשע עשרה למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבחראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלים וישורף את בית ה' ואת בית המלך עמוד ב ויש להקשות וכי נבוכדנצר עלה לירושלים הרי נאמר **ועליו אותו אל מלך בבל ובלתה** אמר ר' אבהו שזה העיר אנטוכיא, ונחלקו בזה רב חסדא ורב יצחק בר אבודימי אר דמתוה של נבוכדנצר היתה חזקה על מרכבתו או שהיתה לו ממנו אימה יתירה שהוא מרגיש כאילו הוא לפניו, ואמר רבא שהוא שלח לירושלים משא של ג' מאות פדות של גרזנים ששולטים בברזל ואת כולם בלעו שער אחד של ירושלים שכתוב **פיתוחיה יחד בכשיל וכילפות יהלומן** ורצה נבחראדן לחזור והוא אמר שהוא מפחד שיקרה לו כמו סנחריב והוא שמע קול דולג בן דולג ששעכשי הגיע הזמן של המקדש לחחרב וההיכל להשרף ונשאר לו גרון אחד והוא הכה בגבו ונפתח השער כמו שכתוב **יודע כמביא למעלה בסכך עץ קרדומות** והיה הולך והורג עד שהגיע לבית הקול והדליק בו אש ודרכו בו מהשמים כמו שכתוב **גת דרך ה' וזחה דעתו יצאה בה יקל ואמרה עם הרוג הרגת היכל שרוף שרפת קמח טחון טחנת כמו שכתוב קחי ויחיים וטחני קמח גלוי צמתך חשפי שובל גלוי שוק עתני נהרות ולא כתוב חטים אלא קמח, וראה בעזרה את דמו של זכריה ורתח אמר לכהנים מה זה אמרו לו שזה דם זבחים שנשפך אמר לו הביאו ואנסה ואם זה דומה ושחטו ולא דמה כך אמר להם גלו לי ואם לא אסרוק את בשרכם במסרק ברזל אמרו לו שזה דמו של כהן נביא שהתנבא לישראל על חורבן ירושלים והרגוהו אמר להם אני אפייסנו וטחני קמח גלוי והרגם עליו ולא נח הביא תינוקות של בית רבן והרג עליו ולא נח הביא פרחי כהונה והרגם עליו ולא נח עד שהרג עליו צ"ד ריבוא ולא נח קרב אליו ואמר זכריה זכריה טובים שבהם אברתי נח לך שאהרוג את כולם ומיד נח דמו, ונבחראדן רהרר תשובה בדתו אמר לעצמו אם הם שאבדו נפש אחת כן קרה להם אני שאבדתי הרבה נפשות ודאי שאענש, ברח ושלח צוואה למשפחתו והוא התניי, ושנו בברייתא שנעמץ היה רב תושב ונבחראדן היה גר צדק, מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים והם שמעיה ואבטליון, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק וכן מבני בניו של נבחראדן ביקש הקב"ה להכניס תחת כנפי השכינה ואמרו לפני מלאכי השרת של זה שחריב את ביתך ושרף את היכלך תכניסם תחת כנפי השכינה, ולכן נאמר **ויפינו את בבל ולא נפתה**, ועולא אמר****

נוקב ויורד עד תהום: כי עוד חזון למועד ויפת לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר לא כרבותינו שדרשו עד עיני עידנים ופלג עידן, ולא כר' שמלאי שדרש האכלתם לחם דמעה ותשקמו דמעות שליש ולא כר"ע שדרש עוד אחת מעט היא ואני מרעית את השמים ואת הארץ אלא מלכות הראשון היא ע' שנה והשניה ג' שנה ומלכות בן כוויבא שנתיים ומחצה ויתור לא היתה מלכות לישראל, ור' שמואל בר נחמני ביאר בשם ר' יוחנן על הפסוק ויפת לקץ ולא יכזב שתיפת רוחם של מחשבי קיצים כיון שכשבא הקץ ומשיח לא בא אומרים שלא יבא אלא בכל זאת אם יתמהמה חכה לו ואל תאמר אנו מחכים והוא לא, כי כתוב לכן יתכה ה' לחננכם ולכן ירדו לרחמכם ואם גם אנו וגם הוא מחכה מדת הדין מעבדת, וכן אנו מחכים כדי לקבל שם על כך כמו שכתוב **אשרי כל חסידו לו**, ואביי מבאר בפסוק הזה שאין פחות מל' צדיקים שמקבלים פני שכינה בכל דור, ויש להקשות שרבה אמר ששורה לפני הקב"ה היא י"ח אלף פסאות כמו שכתוב **סביב שמונה עשר אלף** יש לומר שרק ל' מסתכלים באספקלריא מאירה וכל האחרים מסתכלים יותר קלוש באספקלריא שאינה מאירה, אך קשה שהקב"ה אמר בשם ר' ירמיה בשם רשב"י שבני עליה מועטים אם אלף הם אני ובני מהם ואם מאה הם אני ובני מהם ואם שנים הם אני ובני הם יש לומר של' נכנסים רק בנטילת רשות ובני עליה נכנסים בלי נטילת רשות.

רב אומר שכל הקיצים כלו והדבר תלוי רב בתשובה ומעשים טובים ושמואל אמר שיבא הקץ גם בלי תשובה שהקב"ה שהוא כאבל לא יעמוד באבלו, ונהלקן בזה תנאים שר"א אמר שישראל יגאלו רק בתשובה ור' יהושע אומר וכן לא יגאלו בלי תשובה אלא הקב"ה יעמיד להם מלך קשה שיגזור גזירות כהמן וישראל יעשו תשובה והוא יחזירם למוטב, ובברייתא אחרת כתוב שר"א למד מהפסוק **שובו בני שובבים ארפא משובותיכם** שרק בתשובה יגאלו ור' יהושע אמר שכתוב **חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו** שנמכרתם בגלל ע"ז היתא חנם ולא בכסף שזה תשובה ומעשים טובים תגאלו, והקשה ר"א הרי כתוב **שובו אלי ואשובה**, אמר ר' יהושע הרי כתוב **ואנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון**, אמר ר"א הרי כתוב **בשובה ונחת תושעון**, אמר ר' יהושע הרי כתוב **כה אמר גואל ישראל וקדושו בזה נפש למתעב בו לעבד מושלים**,

דף צח מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו אמר ר"א הרי נאמר **אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב** אמר ר' יהושע הרי כתוב **ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו וקשמואל אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה ור"א שתק.**

ר' אבא אמר אין קץ מגולה מהפסוק **להלן ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל** ור"א אמר אף מהפסוק כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה ולידו ובא אין שלום מן הצד, וביאר רב שגם לת"ח שרבים שלום שכתוב שלום רב לאוהבי תורתך בכ"ז לא יהיה להם שלום מפני צד, ושמואל מבאר שכל השערים יהיו שקולים, ור' חנינא אומר שכן דוד כבא משיב צד, ד' לחולה ולא ימצא מקצוע או **אשקיע מימיהם ונהרותם כשמן אוליך**, וכתוב **ביום ההוא אצמיח קרן לדוד**, ורב חמא בר חנינא אומר שכן דוד יבא כשחכרת מלכות הוזהר מישאל כמו שכתוב **וכרת הלוללים במזמרות**, וכתוב **בעת ההיא יובל שי לה' צבקות עם ממשך ומורט וזעירי אומר בשם ר' חנינא שכן דוד יבא כשיכלו גסי היות מישאל כמו שכתוב **כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותו** וכתוב **והשארתי בכרבך עם עני ודל וחסו בשם ה'**, ור' שמלאי אמר בשם ר"א בן ר"ש שכן דוד יבא כשיכלו השופטים והשוטרים מישאל כמו שכתוב **ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגין ואשיבה שופטיך**, עולא אומר שירושלים נפדית רק בצדקה כמו שכתוב **אח"כ ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה**.**

רב פפא אומר שכשבעלי הגאווה יתבטלו אז יתבטלו המכשפים הפרסיים כמו שכתוב **ואצרוף כבור סיגין** וכשיבטלו הדיינים יתבטלו השופטים של עכו"ם שכתוב **חסרי פנה אויביך**,

ר' יוחנן אומר ששם רואים דור שיש עליו צרות רבות כנהר חכה לגאולה שכתוב **כי יבא אומר צר ורוח נוססה בו ואח"כ נאמר ובה לציון גואל**, עוד אמר ר' יוחנן שכן דוד בא בדור שכולו זכאי או כולו חייב, בדור זכאי שכתוב **ועמך כולם צדיקים לעולם יישו ארץ** ובדור שכולו חייב שכתוב **ורא כי אין איש וישתומם כי אין מפתח** וכתוב **למעני אעשה**, ור' אלכסנדר אמר שריב"ל שאל שכתוב בפסוק **בצדקה וכתוב אחישנה**, והוא שביאר שאם זכו יהיה אחישנה ואם לא זכו הגאולה תהיה בעתה, עוד אמר ר' אלכסנדר שריב"ל הקשה שכתוב בפסוק **אחד וארו עם ענני שמיא** ובפסוק אחר כתוב **עני ורוכב על חמור** והוא ביאר שאם זכו המשיח מגיע עם ענני השמים ואם לא זכו הוא עני ורוכב על חמור, ושבור המלך אמר לשמואל שהוא יכול לתת למשיח את הסוס הנאה שלו אמר לו שמואל האם יש לך חמור בן מאה גוונים.

ריב"ל פגש את אליהו על פתח מערת רשב"י ושאל אותו אם הוא יזכה לעוה"ב אמר לו אם ירצה הארון הזה ואמר ריב"ל שראה שנים אף שמע קול של שלושה, ושאל את אליהו מתי יבא משיח, אמר לו שאל אותו, אמר ריב"ל היכן הוא אמר לו שהוא יושב על פתח עיר רומי והוא יושב בין העניים בעלי חולי וכולם פותחים את כל תחבושתם והוא יפצעם אחת והוא פותח וקושר כל אחת כדי שלא יתעכב אם יתבקש לבא וריב"ל הלך אליו ואמר לו שלום עליך רבי ומורי, אמר לו המשיח שלום עליך בר לואי, שאלו ריב"ל מתי תבא אמר לו היום והוא חזר אליהו ואליהו שאל אותו מה אמר לך אמר לו שלום עליך בר לואי אמר אליהו הוא הבטיח אותך ואת אביך לעוה"ב, אמר ריב"ל שהוא שיקר שהוא אמר שיבא היום אמר לו אליהו שכוונתו היום אם בקולו תשמעו.

תלמידי ר' יוסי בן קיסמא שאלוהו מתי יבא בן דוד אמר להם אני ירא שתבקשו ממני אות אמרו לו אין אנו מבקשים אות אמר להם לכשיפול השער הזה ויפול ירכבה ויפול ואל יספיקו לבנות שוב עד שיבא משיח אמרו לו תן לנו אות אמר להם הרי אומרים שלא תבקשו אותו אמרו לו אף על פי כן אמרו לנו אמר להם שכשיהפכו מי מערת פמייס לדם וכך היה, וכשנפטר הוא אמר להם העמיקו לי ארזי **עמוד ב** שאין דקל בכבל שלא יקשרו בו סוס של פרסיים ואין ארון בא"י שסוס מרדי לא יאכל בו תבן.

רב אומר שכן דוד יבא ששתפושט מלכות הרשעה על ישראל ט' חדשים שכתוב **לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיזי ישובון על בני ישראל**.

עולא אומר שיבא המשיח ועדיף שלא אראנו וכן אמר רבה, אך רב יוסף אמר שיבא בימי ואשב בצל יציאת חמורו, שאל אביי את רבה מדוע אתה ירא אם מפני

חבלי משיח הרי שנינו שתלמידי ר"א שאלוהו איך להנצל מחבלי משיח והוא אמר שיש לעסוק בתורה ובגמ"ח וכן יש תורה וגמ"ח, אמר רבה אני ירא שיגרום החטא כמו שהקשה ר' יעקב בר אידי שנאמר **הנה אנכי עמך ושמרתיו וא"כ מדוע כתוב וירא יעקב מאד וייצר לו**, והוא ביאר שיעקב חשב שיגרום החטא כמו ששנינו על הפסוק **עז יעבור עמך ה'** ביאר ראשונה **עז יעבר עם זו קנית** זה ביאה שניה והיו ראויים ישראל שעשה להם נס בביאה עם עזרא כביאה הראשונה אלא שגרום החטא, ור' יוחנן גם אמר שיבא המשיח ועדיף שלא אראנו, ור"ל שאל אותו אם כוונתך לפסוק **כאשר ינוס איש מפני האירי ופגעו הרב ובא הבית וסמך אל הקיר ונשכו נחש**, אני יכול להראות לך כך בעוה"ז שכשארם יוצא ופוגע בו מודד של שדות הוא נראה לו כארי וכשנכנס לעיר ופוגע בו גבאי המלך הוא נראה לו כדוב וכשמגיע לביתו ומוצא שבני ביתו רעבים זה נראה לו כאילו נשכו נחש, אלא ר' יוחנן ירא מהפסוק **שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה ונהפכו כל פנים לירקון**, ורבא בר יצחק ביאר בשם רב שגבר הכוונה למי שכל גבורה שלו ונהפכו כל פנים ביאר ר' יוחנן פמליא של מעלה ושל מטה ואמר הקב"ה שתרופים והנדרפים מעשה ידי ואיך אאבד אלו מפני אלו, ורב פפא אומר שעל זה אומרים שכשנפל השור מעמידים סוס במקומו באבוס.

רב גידל אמר בשם רב שישראל עתידים לאכול שני משיח אמר לו רב יוסף שזה פשוט אלא מי יאכל האם זה ילך לחורבן אמר לו שרב בא להוציא מדברי ר' הלל שאין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו.

רב אומר שהעולם נברא בזכות דוד, ושמואל אמר בזכות משה, ור' יוחנן אומר בזכות משיח.

ר' אצל ר' שילא אמרו ששמו של משיח שילה כמו שכתוב **עז כי יבא שילה**, ואצל ר' ינאי אמרו ששמו ינון כמו שכתוב **יהי שמך לעולם לפני שמש ינון שמו ואצל ר' חנינא אמרו ששמו חנינה כמו שכתוב אשר לא אתן לכם חנינה**, ויש אומרים ששמו מנחם בן חזקיהו כמו שכתוב **כי רחם ממני מנחם משיב נפשי**, ורבנן אומרים ששמו מצורע של בית רבי כמו שכתוב **אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבוננוהו נגוע מוכה אלוקים ומעונה**, ור"נ אמר שאם הוא מהחיים כגון אני כמו שכתוב **והיה אדירו ממנו ומשלו מקרב יצא**, ורב אמר שאם הוא מהחיים הוא כמו רבינו הקדוש ואם הוא מהמתים הוא כגון דניאל איש חמדות.

רב יהודה אמר בשם רב שהקב"ה עתיד להעמיד לעתיד לבא דוד אחר כמו שכתוב **ועבדו את ה' אלוקים ואת דוד מלכם אשר אקים להם** ולא כתוב הקים להם, ורב פפי הקשה שכתוב **ודוד עבדי נשיא להם לעולם** אמר לו אביי כגון הקיסר ורפי קיסר.

ר' שמלאי דרש בפסוק **הוי המתארים את יום ה' למה זה לכם יום ה' הוא חושך ולא אור** וזה משל לתרגול ועטלף שמחכים לאור ואמר התרגול לעטלף הרי אני רואה אור לכן אני מצפה לו אך מדוע אתה מצפה לו,

דף צט אמרו שאמר מין אחד לר' אבהו מתי יבא משיח אמר לו כשיחפה עליכם החושך כמו לו האם אתה מקללי אמר לו שיה פסוק מפורש **כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך זרח ה' וכבודו עליך יראה**.

ר"א אומר שימות המשיח יהיו מ' שנה כמו שכתוב **ארבעים שנה אקוט בדור**, ור"א בן עזריה אומר ע' שנים כמו שכתוב **והיה ביום ההוא ונשכחת צור שבעים שנה כימי מלך אחד** ומלך מיוחד היינו משיח, ורבי אומר שהם יהיו ג' דורות כמו שכתוב **ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים**.

ר' הלל אומר שאין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו ואמר רב יוסף ימחול לו רבונו הרי חזקיה היה בבית ראשון וזכריה התנבא שיהיה בית שני גילי מאד בת ציון הריעני בת ירושלים הנה מלכך יבא אך צדיק ונחשע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות, בברייתא אחרת כתוב שר"א אומר שימות המשיח הם מ' שנה שכתוב **ויענך וירעיבך ויאכילך** וכתוב **שמחנו כימות עניתנו שנות ואינו רעה**, ור' דוסא אומר שיהיו ד' מאות שנה שכתוב **שמחנו כימות עניתנו** ורבי אומר שס"ה שנה כמנין ימות החמה שכתוב **כי יום נקם בליבי ושנת גאולי באה**, ור' יוחנן ביאר בפסוק הזה **שגלית ללבי ולא לאברי**, ור"ל מבאר ללבי גלית ולא למלאכי השרת.

אבימי בן ר' אבהו שנה שימות המשיח הם ז' אלפי שנה שכתוב **כמשוש חתן על כליו שיש עליך ארוקין**, ורב יהודה אמר בשם שמואל שיהיו כימות העולם עד עכשו שכתוב **כימי נח עד עכשו**, ור"נ בר יצחק אומר כימי נח עד עכשו

ר' חייא בן **אבא** אומר בשם ר' יוחנן כל הנביאים התנבאו לימות המשיח אך לעוה"ב **עין לא ראתה אלוקים וזולתך יעשה למחכי לו**, ולא כדעת שמואל שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות, עוד אמר ר' חייא בשם ר' יוחנן שהנביאים התנבאו לבעלי תשובה אך צדיקים עין לא ראתה אלוקים וזולתך, וזה לא כדברי ר' אבהו שבמקום שבעלי תשובה צדיקים גמורים לא עומדים,

שכתוב **שלום שלום לרחוק ולקרוב** ומי שהיה רחוק הוא קודם, ור' יוחנן סובר שרחוק הכוונה למי שהיה רחוק מעבירה והקרוב שהיה קרוב לעבירה והתרחק ממנה, עוד אמר ר' חייא בשם ר' יוחנן שהנביאים התנבאו למשיח בתו לת"ח ומי שעושה עמו פרקמטיא ומי שמהנה ת"ח מנכסיו אין ת"ח עצמם עין לא ראתה אלוקים וזולתך, וריב"ל מבאר עין לא ראתה הכוונה ליינ משמומר בעבניו מששת ימי בראשית, ור"ל אומר שהכוונה לעדן ואדם הראשון היה בגן ואין לומר שהגן הוא עדן שהרי כתוב **ונהר יוצא מעדן והשקיות את הגן**.

שנו בברייתא על הפסוק **כי דבר ה' בזה הוא מצותו הפר הכרת תכרת שזה נאמר על האומר אין תורה מהשמים, ויש מפרשים כי דבר ה' בזה זה אפיקורוס ויש מפרשים שזה נאמר על המגלה פנים בתורה שלא כהלכה ואת מצותו הפר נאמר על המפר ברית בשר, הכרת העוה"ז תכרת לעוה"ב ולמד מכאן, ר"א המודעי שהמחלל קדשים והמבזה את המועדות והמפר ברית אברהם והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה והמלביץ פני חבירו רביים אף שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב, ובברייתא נוספת כתוב שהפסוק **כי דבר ה' בזה הוא** על האומר אין תורה מהשמים אפילו אם אומר שכל התורה מהשמים חוץ מפסוק אחד שמשא אמר מפי עצמו ואפילו אם אמר שהכל משמים חוץ מדקדוק אחד או ק"ו או גזירה שוה הוא נכלל בכי דבר ה' בזה, ור' נתן אומר שזה נאמר על מי שלא משיג על המטנה ור' נהוראי אומר שזה נאמר על כל מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק ור' ישמעאל אומר שזה נאמר על העובר ע"ז וכמו ששנו אצל ר' ישמעאל שהוא מבזה את הדיבור שנאמר למשה בסיני **אנכי ה' אלוקיך לא יהיה לך אלוהים אחרים**, ור' יהושע בן קרחה אומר שהלומד ואינו חוזר הוא כמו**

הזורע ואינו קוצר, ור' יהושע אומר שהלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיוולדת וקוברת, **עמוד ב** ור"ע אומר שיש לסדר כל יום את הלימוד כזמר ואמר רב יצחק בר אבדומי שלומדים את זה מהפסוק **נפש אדם עמלה לו כי אכף עליו פיהו** שהוא עמל במקום אחד והתורה עמלה לו במקום אחר.

ר"א אומר שכל אדם נברא לעמל כמו שכתוב **אדם לעמל יולד** ולא מוכח כאן אם לעמל תורה או עמל שיחה אך יש ללמוד מהפסוק **לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך א"כ** ודאי הכוונה שנברא לעמל תורה, וכמו שאמר רבא שכל הגופים נבראו לטרחת אשירי מי שזכה שטרחתו בתורה.

ר"ל מבאר בפסוק **נואף אשה חסר לב** שזה נאמר על הלומד תורה לפרקים כמו שכתוב **כי נעים כי תשמרם בבטן יכונן יחידי על שפת"ך**.

שנו בברייתא שמה שכתוב **והנפש אשר תעשה ביד רמה** נאמר על מנשה שישב ודרש בהגדת של דופי שמשא יכל לכתוב **ואחות לוטן תמנע** ואין צורך בהמשך **ותמנע היתה פלגש**, וכן מה שכתוב **וילך ראו"ן בימי קציר חטים ויצא דודאים כשדה ויצאה בית קול ואמרה תשב באח"ך תדבר בכ"ן אמך תחן דופי אלה עשית והחרשתי** דמת היות אהיה **כמוך אוכ"ך ואערכה לעיניך ועליו מפורש הפסוק ה"י מושכי העונן בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה וביאר ר' אסי שיצר הרע נראה בתחילה כחוט של עכביש ובסוף הוא דומה לחבל של עגלה, ואת הפסוק ואחות לוטן יש לפרש שהיא היתה בת מלכים כמו שכתוב **אלוף לוטן אלוף תמנע** ואלוף זה מצלח בלי כתר והיא רצתה להתגייר ובאה לאברהם יצחק ויעקב ולא קבלה והיא הלכה ונעשתה פלגש לאליפו והיא אמרה מוטב לי להיות פלגש באומה זו ולא באומה אחרת ויצא ממנה עמלק שציער לישראל שלא היה לאבות לרחקה, ומה שכתוב **וילך ראו"ן בימי קציר חטים** בא ללמד שצדיקים לא פושטים ידיהם בגזל, ורב ביאר שדודאים הם יברחים ולוי מפרש שהם סגלים ור' יונתן מבאר שזה סביסקי שהוא מין אחר של בשמים.**

ר' אלכסנדר אומר שהעוסק בתורה לשמה כאילו שם שלום בפמליא של מעלה ושל מטה כמו שכתוב **או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי**, ורב אומר שזה כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה שכתוב **אשים דברי בפ"ך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסד ארץ**, ור' יוחנן אומר שהוא גם מגן על כל העולם שכתוב **ובצל ידי כסיתך**, ולוי אומר שהוא גם מקרב את הגאולה שכתוב **ולאמר לציון עמי אתה**.

ר"ל אומר שהלומד את בן חבירו תורה הכתוב מחשיב לו כאילו עשה שכתוב **ואת הנפש אשר עשו בחורן**, ור"א אומר שזה נחשב כאילו עשה את הדברי תורה שכתוב **ושמרתם את דברי האותות והמוטות אותם** ורבא אומר שנחשב לו כעשה את עצמו שכתוב **אותם בחולם וניתן לקרוא אתם בסגול**, ור' אבהו אומר שהמעשה את חבירו לדבר מצוה נחשב לו כאילו הוא עשה כמו שכתוב **ומט"ך אשר הכית בו את היאור תקח בידך והרי אהרן הכה אלא שזה היה בציון של משה**.

רב ור' חנינא מפרשים שאפיקורוס הוא המבזה ת"ח ור' יוחנן וריב"ל מפרשים שזה המבזה חבירו בפני ת"ח ולדבריהם מובן שזה נחשב אפיקורוס אך המבזה ת"ח עצמו כלול כבר במגלה פנים בתורה, ורב ור' חנינא יפרשו שהמגלה פנים הוא כמו מנשה, ויש ששנו את מחלוקתם על דברי המשנה מגלה פנים בתורה, שרב ור' חנינא אמרו שזה המבזה ת"ח ור' יוחנן וריב"ל פירשו שזה המבזה חבירו בפני ת"ח ולרב ור' חנינא מובן שזה המבזה ת"ח עצמו אך המבזה חבירו בפני ת"ח הוא נחשב אפיקורוס, אך לר' יוחנן וריב"ל המבזה חבירו בפני ת"ח הוא נקרא מגלה פנים בתורה וא"כ קשה מה נקרא אפיקורוס, ויש לפרש כדברי רב יוסף שהוא אומר מה מועילים לנו התלמידים הרי הם לומדים ושונים לעצמם ואביי מקשה הרי זה מגלה פנים כיון שכתוב **אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת**, ור"ב בר יצחק אומר שניתן ללמוד מהפסוק **ונשאתי לכל המקום בעבורם**, אלא מדובר על אחד שיושב לפני רבו ונופלת לו שמועה ממקום אחר ואומר התלמיד כך כתוב שם והוא לא אומר כך אמר הרב, ורבא אומר שזה נאמר על בית בנימין הרופא שהם אומרים מה הועילו לנו החכמים.

דף ק הרי מעולם לא התירו לו עורב ולא אסרו לנו יונה וכשהגיעו שאלות של טריפות מבייתם כשראה טעם להיתר אמר להם ראו שאני מתיר לכם עורב וכשראה טעם לאיסור אמר להם ראו שאני אוסר לכם יונה, ורב פפא אומר שזה נאמר על האומר אותו ת"ח בלשון ביזוי ורב פפא שכתב ואמר כך וישב על זה כשתנית, וכשתנתו לוי בר שמואל ורב הונא בר חייה את הספירה אל רב יהודה כשהגיעו למלתא אסור אמרו עליה זו לא צריכה משפחת ואמר להם רב יהודה שזה גם נראה כחוצפה, ור"א אומר שגם הקורא לרבו בשמו נקרא אפיקורוס כדברי ר' יוחנן שגיחזי נענש מפני שקרא לרבו בשמו שכתוב **ויאמר גיחזי אדוני המלך זאת ראשית וזה פני אשר החיה אל"שע**.

ר' יהושע אמר לפני ר' זירא שהקב"ה עתיד להוציא נחל מקודש הקדשים ויהיה עליו כל מיני מגדים שכתוב **ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתום פריו לחדשיו יכבר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פריה למאכל ועלהו לתרופה**, ואמר זקן אחד שזה ישר וכך אמר ר' יוחנן, אמר ר' ירמיה לר' זירא האם זה נראה כחוצפה, אמר לו להיפך הרי הוא מסייע לך ואם שמת על חוצפה חזק הכוונה למעשה שדרש ר' יוחנן שהקב"ה עתיד להביא אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' אמות וחוקק בהם עשר על עשרים ומעמידם בשערי ירושלים כמו שכתוב **ושמתי כדכד שמשות"ך ושעריך לאבני אקדה**, ותלמיד אחד לגלג ואמר בקושי מוצאים אבן טובה כביצת צוצלת ואין יתכן כאלה גדולים, ולימים הוא נסע בספינה וראה מלאכים שמנסרים אבנים טובות ומרגליות ואמר להם אלו למי אמרו לו שהקב"ה מעמידם בשערי ירושלים וכשחזר הוא ראה את ר' יוחנן דורש ואמר לו שנאה לו לדרוש שהוא ראה כמו שר' יוחנן אמר אמר לו ריקה אם לא ראית לא האמנת אתה מלגלג על דברי חכמים ונתן בו עיניו ועשאו גל של עצמות, ויש להקשות על דברי ר' יוחנן ששינוי על הפסוק **ואולך אתכם קוממיות** שר"מ ביאר שיהיו בגובה מאתיים אמות כפלים מאלו הראשון ור' יהודה אומר ק' אמות כגובה היכל כותליו כמו שכתוב **אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל**, א"כ אין יתכן שהשערים יהיו רק בגובה כ' אמות ויש לומר שר' יוחנן דיבר על החלונות של הרוח.

נחלקו ר' יצחק בר אבדומי בפסוק **ועלהו לתרופה** אם הכוונה להתיר פה של מטה או פה של מעלה וכן נחלקו חזקיה ובר קפרא שלחזקיה להתיר פה אלמים ולבר קפרא פה עקרות, ור' יוחנן ביאר תרופה ממש, ור' שמואל בר נחמני פירש לתואר פנים של בעלי הפה.

ר' יהודה בר ר' סימון למד מהפסוק **מראהו כלבנון בחור כארוזים** שהמשחיר פניו על דברי תורה בעוה"ז הקב"ה מבהיק את זיוו לעוה"ב, ור' תנחום בר חיילאי אומר שהמרעבי עצמו על דברי תורה בעוה"ז הקב"ה משיביע אותו לעוה"ב שכתוב **ויריון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם**, ורב דימי אמר שהקב"ה עתיד לתת לכל זדיק מלא עומסו שכתוב **ברוך ה' יום יום יעמס לנו הקל ישועותינו סלה**, ואביי מקשה הרי נאמר **מי מדד בשעלו יום ושמים בורת תקן** אמר לו רב דימי מדוע אינך מצוי באגדה שבא"י אמרו בשם רבא בר מרי שהקב"ה עתיד לתת לכל זדיק ש"י עולמות שכתוב **הנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא** ויש בגימטריא ש"י.

ר"מ אומר שמודדים לאדם במדה שהוא מודד שכתוב **בסאסאה בשלחה תריבנה** והקשה ר' יהודה הרי אם יתן אדם לעני מלא עומסו אין יקבל כך מהקב"ה הרי נאמר שמים בורת תקן אמר ר"מ ואתה לא אומר כך הרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות לאדם וכתוב במדה טובה **ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתחו וימטרו עליהם מן האבול** ובפורענות כתוב **וארוכות השמים נפתחו**, ועוד כתוב בפורענות **ויצאו רואי כפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר** וכשארם מושיט אצבע לאש מיד הוא נכוה אלא כמו שהקב"ה נתן כח לרשעים לקבל פורענות כך הוא נתן כח לצדיקים לקבל טובה.

ר"ע אומר שהקורא בספרים חיצוניים אין לו חלק לעוה"ב ושנו על זה שהכוונה לספרי צדקים, ורב יוסף אומר שאסור לקרוא גם בספר בן סירא, שקל אביי אם כוונתך למה שכתוב בו שלא לקחת עור דרג מאינו שלא ילך עורו לאיבוד אלא צלחו באש ואכול בו שני לחמים, אם הדברים כפשוטם זה כתוב בתורה **לא תשחית את עצה** ואם לדרש של הדברים שלא לבעול שלא כדרכה זה מלמד מדת דרך ארץ, ואם הכוונה למה שכתוב בתורה לאביה תמנות שוא מפחדה לא יישן בלילה בקטנותה שוא תתפתה ובנעוריה שוא תזנוג וכשכברה שוא לא תכבה נשאת שוא לא יהיה לה בנים הזקינה שוא תעשה כשפים, הרי גם חז"ל אמרו שהעולם אינו יכול בלי זכרים ובלו נקבות אשרי מי שבניו זכרים אוי למי שבניו נקבות, ואם מפני שכתוב בו שלא להניס יצר צר בלבך שהוא הרג אנשים גבורים הרי זה כתוב גם במשלי **דאגה בלב איש יסחנה** ונחלקו בזה ר' אמי ור' אסי אם הכוונה יסחנה מדרעו או שישחנה לאחרים, ואם מפני שכתוב בו מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך הרי רבי גם אמר כך שלא ירבה אדם רעים בביתו שכתוב **ואיש רעים להתרועע**, אלא מפני שכתוב בו שמי שזקנו דק הוא חכם וחרף ומי שזקנו עבה הוא שוטה, ומי שנופח בכוסו אינו צמא האומר במה אוכל לחם האדם נסוב ממנו מי שיש לו כמעבורת בזקנו על העולם לא יכול לו מערומותיו, ורב יוסף שמתור לדרוש דברים טובים שכתובים בכך סירא כמו שכתוב אשה טובה מתנה טובה ובחיק ירא אלוקים תנתן אשה רעה צרעת לבעלה ותקנתו שיגרשנה וירפא מצרעתו, אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים, העלם עיניך מאשת חן פל תלכך במצודתה לא תט אצל בעלה למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה ורבים פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה כניצוץ מבעיר גחלת, ככלוב מלא עוף כן בתיים מלאים מרמה, מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך, רבים יהיו דורשי שלומך, גלה סודך לאחד מאלף, משוכבת חיקך שמור פתחי פ"ך, לא תצר צרת מחר כי לא תודע מה ילד יום שמתא למחר איננו נמצא מצטער על עולם שאינו שלו, כל מי עני רעים בן סירא אומר שאף לילות שואם בשבת לגים גגו ובמרום הרים כרמו ממטר גנים לגגו ומעפר כרמו לכרמים, ר' זירא דרש בשם רב בפסוק **כל מי עני רעים** שהכוונה לבעלי תלמוד וטוב לב משתה אלו בעלי משנה, ורבא אומר להיפך וכמו שאמר רב מרשיש בשם רבא על הפסוק **מסיע אבנים יעצב בהם** זה בעלי משנה **ובוקע עצים יסכן כם** אלו בעלי תלמוד, ר' חנינא מפרש על ימי עני רעים מי שיש לו אשה רעה וטוב לב משתה מיד שיש לו אשה טובה, ור' ינאי אומר שימי עני רעים זה איסטניס טוב לב משתה זה שדעתו יפה, ור' יוחנן מפרש כל ימי עני רעים זה הרחמן, וטוב לב משתה תמיד זה האכזרי, וריב"ל אומר שכל ימי עני רעים נאמר על מי שדעתו קצרה שדואג על הכל

דף קא וטוב לב משתה זה מי שדעתו רחבה, וריב"ל הקשה על הפסוק **כל ימי עני רעים** וכן שבתות וי"ט כן טוב לו והוא מבאר כשמואל שאם יש שינוי מהרגילות זה תחלת חולי מעיים.

שנו בברייתא שהקורא פסוק משיר השירים כמין זמר שלא כנגינתו וכן הקורא פסוק בבית משתה בלא זמנו מביא רעה לעולם כי התורה חוגרת שק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת רבנו של עולם עשאוני כמין כמין כנור שמנגנים בו לצים, ואומר הקב"ה כשהם אוכלים ושותים במה יעסקו והתורה אומרת אם בעלי מקרא הם יעסקו בתנ"ך אם בעלי משנה הם יעסקו במשנה והלכות ואגדות ואם הם בעלי תלמוד יעסקו בהלכות פסח בפסח ובהלכות עצרת בעצרת ובהלכות חג חג, ור"ש בן אבדור העיד בשם ר"ש בו חנניה שהקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שכתוב **לב רב בעתו מה טוב**.

ר' יוחנן אומר שהלוהש על המכה אין לו חלק לעוה"ב כשהוא רוקק בה כי לא מזכירים שם שמים על ריקקה ורב אומר שאין לקרוא אף את הפסוק **נגע צרעת**, ולר' חנינא אין לקרוא גם **ויקרא אל משה** מפני שישבת וללוהש לחיטת נחשים **שנו בברייתא** שמתור לטוך ולמשמש בני מעיים שכתוב **וללוהש לחיטת נחשים** ועקרבם ומותר להעביר כלי על גבי העין בשבת, ורשב"ג אומר שמתור רק כלי שאינו מוקצה ואסור בכלי מוקצה, ולא שואלים בדבר שדים בשבת ור' יוסי אומר שאסור גם בחול, ורב הונא אמר שהלכה כר' יוסי ור' יוסי אסר משום סכנה כמו המעשה ברב יצחק בר יוסף שנבלע בארו ונעשה לו נס ונבקע הארו והוא נפלט.

שנו בברייתא שמתור לטוך ולמשמש בני מעיים בשבת אך לא יעשה כדרך חול, לר' חמא בר חנינא קודם יסוך ואח"כ ימשש, ולר' יוחנן יסוך וימשש בבת אחת.

שנו בברייתא שמתור לשאול בשרי שמן וביצים אלא שהם מזכזבים ולכן לא שאלו בהם ומותר ללוהש על שמן שבכלי ולא על שמן שביד לכן סכין משמן שביד ולא משמן שבכלי.

רב יצחק בר שמואל בר מרתא הגיע לאכסניה ונתנו לו שמן בכלי והוא שפסף בו וגדלו לו צמחים בפניו וכשיצא לשוק ראתה אותו אשה אחת ואמרה שהיא רואה בר רוח של שד ששמו חמת ועשתה לו משהו והוא התרפא.

ר' אבא אמר לרבה בר מרי שכתוב **כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך** **כי אני ה' וקשה** שאם הקב"ה לא שם מרע צריך רפואה, אמר לו רבה שר' יוחנן ביאר את הפסוק שאם שמוע תשמע לא אשים אך אם לא תשמע ואשים, ובכ"ז אני ה' רפואך.

רבה בר בר חנה אומר שכשר"א חלה נכנסו תלמידיו לבקרו ואמר להם שיש כמה עזה בעולם והם בכרו אך ר"ע שחק אמרו לו מדוע אתה משחק אמר להם מדוע אתם בוכים אמרו לו היתכן שספר תורה שריו כך בצער ולא בכנה, אמר ר"ע לכן אני משחק שכשאני רואה שינוי של ר"א לא מחמיץ ופשתנו לא לוקה ושמונו לא מביאיש ודבשו ולא מתקלקל אמרתי א"כ קיבל רבינו עולמו, וכשאני רואה שהוא בצער אני שמח אמר ר"א עקיבא האם עברתי משהו מהתורה אמר ר"ע הרי למדתנו שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, עוד שנו בכרייתא שכשר"א חלה נכנסו ר' טרפון ור' יהושע ור"א בן עזריה ור"ע לבקרו, ור' טרפון אמר טוב אתה לישראל מטפיה רוק בעוה"ז ואתה בעוה"ב ואתה בעוה"ז ור' יהושע אמר טוב אתה מגלגל כמה שהוא בעוה"ז ואתה בעוה"ב ור' טרפון אמר ר"א בן עזריה אמר טוב אתה מאב ואם שהם בעוה"ז ואתה בעוה"ב ור"ע אמר חביבים יסורים אמר ר"א סמכו אותי ואשמע דברי ר"ע אמר לו מנין לך אמר לו שכתוב בן שנים עשרה שנה מנשה במלכו וחמישים וחמש שנה מלך בירושלים ויעשה הרע בעיני ה' עמוד ב וכתוב גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה, היתכן שחזקיה לימד את כל ישראל ואת בנו לא לימד אלא מכל הטורח והעמל שטרח ועמל בו לא החזירו למוטב חזון מיסורים כמו שכתוב וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא ה' עליהם את שרי הצבא אשר הלך אשור וילכדו את מנשה בחוהים ויאסרוהו בנחלשתיים ויוליכוהו בבלה וכתוב ובהצרו לו חילה את פני ה' אלוקיו וינעם מאד מלפני אלוקי אבותיו ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא האלוקים, א"כ רואים שחביבים היסורים.

שנו בכרייתא ששלושה באו בעלילה קין עשו ומנשה שקין אמר גדול עוונתי מנשא האם עוונתי גדול מעוון סי' ריבוא שיחטאו לפניך ואתה סולח להם, ועשו אמר הכרעה אחת היא לך אבי, ומנשה קרא בתחילה להרבה אלהות ובסוף קרא לה' אבא שאול אומר שגם ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב וזה דוקא בגבולים ובמקדש מותר, ואסור רק בלשון חול אבל בלשון הקודש לא נענש כל כך.

שנו בכרייתא שירבעם נקרא על שם שריבע את העם, או על שם שעשה מריבה בעם, או שעשה מריבה בין ישראל לאביהם שבשמים, בן נבט שניבט ולא ראה, ושנינו שנבא הוא מיכה והוא שבע בן בכרי, נבט כנ"ל, מיכה שנתמכך בכנין, ושמו הוא שבע בן בכרי, עוד שנו בכרייתא שלוש נבטו ולא ראו נבט אחיתופל ואיצטגניני פרעה, שנבט ראה שיוצאת את מאמתו וחשב שהוא מלך בן באמת בן בנו מלך, אחיתופל ראה שיוצאת צרעת מאמתו והוא חשב שהוא מלך בן באמת הכוונה לבת שבע נכדתו שיצא ממנה שלמה, ואיצטגניני פרעה כדברי ר' חמא בר חנינא על הפסוק המה מי מריבה שטעו בה האיציטגנינים שהם ראו שמשה ילקח במים ולכן צוה פרעה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, והם לא ידעו שהכוונה למי מריבה.

ירבעם לא יבא לעוה"ב שכתוב ויהי בדבר הזה לחטאת בית ירבעם ולהכחיד ולהשמיד מעל פני האדמה להכחיד בעוה"ז ולהשמיד בעוה"ב, ואמר ר' יוחנן שהסיבה שהוא זכה למלכות כי הוא הוכיח את שלמה אך הוא נענש כי הוכיחו כרבים שכתוב וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה בנה את המלכות סגור את פרץ עיר דוד אביו, שהוא אמר לשלמה אביך פרץ פרצות בחומה כדי שישאל יעלו לרגל ואתה גדרת אותם כדי לעשות מסים בשביל בת פרעה, ור"י ביאר שהוא הרים יד הכוונה שהוא חלץ תפילין לפני המלך, עוד אמר ר"נ שגסות הרוח שהיתה בו טרדה אותו מהעולם שכתוב ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד אם יעלה העם הזה לעשות וזבחים בבית ה' בירושלים ושב לב העם הזה אל אדוניהם אל רחבעם מלך יהודה והרגוני ושב אל רחבעם מלך יהודה, שהוא אמר לעצמו הרי אם יעלו לירושלים ורק רחבעם ישב שהרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה, אם אני אעמוד הם יאמרו הוא מלך ואני עבד ואם אשב אחשב מורד במלכות ויהרגוני ולכן כתוב ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלוהיך ישראל אשר העלוק מארץ מצרים וישם את האחד בבלל ואת האחד נתן בן, וביאר ר' יהודה במה שכתוב ויועץ שהושיב רשע אצל צדיק ואמר להם האם תחתמו על מעשי ואמרו כן, אמר להם רוצה אני למלוך אמרו לו כן אמר להם האם תעשו מה שאומר לכם אמרו לו כן אמר להם אפילו לעבוד ע"ז אמר הצדיק ח"ו אמר לו הרשע וכי עולה על דעתך שאדם כירבעם יעבוד ע"ז אלא הוא רק רוצה לנסותו אם אנו מקבלים את דבריו,

דף קב וגם אחיה השילוני טעה וחתם שהרי גם יהוא שהיה צדיק גדול שנאמר ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל, וכתוב ויהוא לא שמר ללכת בתורת ה' אלוקי ישראל בכל לבבו לא סר מעל חטאות ירבעם אשר החטיא את ישראל ואמר אביי מה גרם לו שברית כרותה לשפתים והוא אמר אחאב עבד לבעל מעט יהוא יעבוד הרבה ורבה אמר שהוא ראה את חותמו של אחיה השילוני שכתוב שחטטה שטים העמיקן ואני מוסר לכולם, וביאר ר' יוחנן שאמר הקב"ה אני אמרתי שמי שלא עולה לרגל עובר בעשה והם העמיקו שהעולה לרגל ידקר.

מה שכתוב ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלים וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה ור' יוסי ביאר שהיתה עת מזומנת לפרוענות, וכן הוא דרש בפסוק בעת פקודתם יאבדו שהעת מזומנת לפרוענות, ובפסוק ובעת צרון עניתך יש לדרוש שהעת מזומנת לטובה, וכן מה שכתוב ויהי בעת ההיא וירד יהודה שהעת מזומנת לפרוענות, ומה שכתוב וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל ישראל להמליך אותו, ואמר ר' יוסי שהמקום מזומן לפרוענות, ששם עינו את דינה ושם מכרו את יוסף ושם נחלקה מלכות בית דוד.

מה שכתוב וירבעם יוצא מירושלים ביאר ר' חנינא בר פפא שהוא יצא מפתחה של ירושלים ומה שכתוב והוא מתכסה בשלמה חדשה ביאר ר"נ שכמו ששלמה החדשה אין דופי כן בתורתו של ירבעם לא היה דופי, ועוד יש לפרש שחדשו בה דברים שלא שמעה אוזן מעולם, ומה שכתוב ושניהם לברם בשדה ביאר רב יהודה בשם רב שכל הת"ח בעולם דומים לעומתם לשדה, ויש אומרים שכל טעמי תורה גלויים להם כשדה, ר' חנינא בר פפא ביאר בפסוק לכן תחני שלוחים על מורשת גת בתי אכזיב לאכזב למלכי ישראל, שבעת שהמליכו את רחבעם יצאה בת קול ואמרה מי שהרג את הפלשתי והוריש לכם את גת תתנו שילוחים לבנו ובגלל שכזבתם במלכי בית דוד נתנתנו לעכו"ם שהם אנשי כזב, עוד דרש ר' חנינא בר פפא שהנהגה מהעוה"ז בלי ברכה כאילו גזול את הקב"ה ואת כנסת

ישראל שכתוב גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית, אביו הוא הקב"ה שכתוב הלא הוא אביך קנך, אמו זה כנסת ישראל כמו שכתוב שמע בני מוסר אביך ואל חטוש תורת אביך חבר הוא לירבעם שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים, שכתוב וידח ירבעם את ישראל מאחרי ה' ויחטיאם חטאה גדולה, וביאר ר' חנין כמו שתי מקלות שאחת מתיזה את השניה.

מה שכתוב בתוכחת משה ודי זהב אמרו אצל ר' ינאי שמשא אמר לפני הקב"ה שהכסף והזהב שהשפעת לישראל עד שאמרו די גרם להם לעשות אלהי זהב, וזה משל לארי שלא דורס נוחם מקופת תבן אלא רק מקופה של בשר.

ר' יושעיא אומר שעד ירבעם ישראל ינקו פורענות של עגל אחד ומכאן ואילך מב' וג' עגלים, ואמר ר' יצחק שאין לך פורענות בישראל שאין בה אחד מב"ד מהכרע ליטרא של עגל הראשון כמו שכתוב ובימים פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, ואמר ר' חנינא שלאחר כ"ד דורות מהעגל נגבה הפסוק הזה שכתוב ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקודות העיר ואיש כלי משחיתו בידו.

ביאר ר' אבא בפסוק אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרו הרעה היינו אחר שהקב"ה תפס את ירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן אמר לו מי בראש אמר הקב"ה בן ישי בראש אמר ירבעם אם כך איני רוצה.

ר' אבהו היה רגיל לדרוש בג' מלכים שלא יקבלו עוה"ב וכשחלה קיבל עליו שלא לדרוש בהם עמוד ב ואחר שהתראפ החל שוב לדרוש אמרו לו הרי קבלת שלא לדרוש אמר ר' אבהו הרי הם עצמם לא חזרו בהם, וכשרב אשי הגיע לדרוש בג' מלכים אמר מחר נפתח בחברינו ובלילה התגלה אליו מנשה בחלום ואמר לו אתה קורא לנו חבריך וחברי אביך הרי אינך יודע גם את ההלכה מהיכן יש לבצוע את הפת, אמר רב אשי למדני ומחר אמר בשמך אמר לו שבוצעים מהיכן שקורמים פני הפת בתנור, אמר רב אשי אם חכמים אתם כל כך מדוע עבדתם לע"ז אמר לו אם היית בומני היית אוהז בשולי גלימתי ורץ אחרי, ולמחרת אמר רב אשי נפתח בדברי רבותינו.

אחאב נקרא על שם שהוא אח לשמים ואב לע"ז, אח לשמים שכתוב ואח לצרה יולד ואב לע"ז שכתוב כרחם אב על בנים, ויהי הנקל לכתו בחטאת ירבעם בן נבט ביאר ר' יוחנן שהקלות שעשה הם החמורות שעשה ירבעם והפסוק תלה בירבעם כי הוא היה תחלת הקלקול, ומה שכתוב גם מזבחותיך נגלים על תלמי שדי, ביאר ר' יוחנן שלא היה תלם בא"י שאחאב לא העמיד בו ע"ז והשתחוה לו, והוא לא יבא לעוה"ב כמו שכתוב והכרתי לאחאב משתיך בקיר ועצור ועזוב בישראל, עצור בעוה"ז ועזוב בעוה"ב, ואמר ר' יוחנן שעמרי זכה למלכות כי הוא הוסיף כרך בא"י כמו שכתוב וישן את החרו שמרון מאת בככריום כסף ויבן את החרו ויקרא את שם העיר אשור בנה על שם שמרון אדוני החרו שמרון, עוד אמר ר' יוחנן שאחאב זכה למלכות כ"ב שנה כי הוא כיבד את התורה שנתנה בכ"ב אותיות שכתוב וישלח מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה ויאמר לו כה אמר בן הדד כספך והחבך לי הוא ונשיך ובנתי הטובים לי הם כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך וחפשו את בתיך ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו ויאמר למלאכי בן הדד אמרו לאדוני המלך כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה אעשה והדבר הזה לא אוכל לעשות, ומחמד עיניך הכוונה לס"ת ואין לפרש שזה ע"ז שהרי כתוב ויאמרו אליו הוקנים וכל העם אל תשמע ולא תאבה, ואין לומר שהם זקנים שפלים כמו שכתוב ויישר הדרכ בעיני אבשלום ובעיני כל זקני ישראל והם היו זקנים רשיעים אך לא כתוב שם וכל העם וכאן כתוב וכל העם וודאי שהיו בהם צדיקים כמו שכתוב והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו.

ר"נ אמר שאחאב היה שקול שבקושי נענש כמו שכתוב ויאמר ה' מי יתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה בכנה, ורב יוסף דוחה שבאחאב כתוב רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אותו אובל אשתו והיא היתה שוקלת כל יום לע"ז, אלא שהוא היה ותרן בממונו ומתוך שהוא ההנה לת"ח מנכסיו לכן כפרו לו מחצה, מה שכתוב ויצא הרוח ועמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה ויאמר אצא והייתי רוח שק בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה, כן ואמר ר' יוחנן שזו היתה רוחו של נבות היוזרעאלי, ורבינא אומר שמה שכתוב צא הכוונה צא ממחיצתי שכתוב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, ואמר רב פפא שעל זה אומרים מי שפורע קנאתו מחריב את ביתו, ומה שכתוב ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ה' אלוקי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו, אמר ר' יוחנן שהוא כתב על דלתות שמרון אחאב כפר באלוקי ישראל, ולכן אין לו חלק באלוקי ישראל, ומה שכתוב ויבקש את אחזיהו וילכדהו והוא מתחבא בשמרון, אמר ר' לוי שהוא היה קודר אזכרות תורה וכתוב שם ע"ז במקום.

מנשה נקרא על שם שהנשית את ישראל לאביהם שבשמים ואינו זוכה לעוה"ב שכתוב בן שנים עשרה שנה מנשה במלכו וחמישים וחמש שנה מלך בירושלים ויעש אשרה כאשר עשה אחאב וכמו שלאחאב אין חלק לעוה"ב כך למנשה, ולר' יהודה יש לו חלק לעוה"ב ואמר ר' יוחנן שנחלקו בפסוק ונתתים לזעוה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה שלא עשה תשובה.